

*Ковальська Л.А., д.і.н., доцент, професор
кафедри інформаційних систем
управління,
Бойко Ю.В., здобувач освіти*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

Дефініція «інформаційна війна» має широке розмаїття тлумачення та відображає системність міждисциплінарного підходу для детального її вивчення. Науковці тривалий час займались дослідженнями цього феномену та намагались встановити єдине поняття, яке б охоплювало усі його аспекти. Дослідники умовно виділяють чотири підходи до встановлення поняття інформаційної війни: визначати інформаційну війну як сукупність політичних, економічних, соціальних та правових дій, які охоплюють інформаційний простір супротивника, виштовхують його, знищуючи комунікаційні системи; розглядати інформаційну війну як форму боротьби в межах інформаційного поля, у якій безкомпромісність та часові межі набувають важливого значення; інтерпретувати інформаційну війну як форму ведення воєнних дій із застосуванням сучасних інформаційних технологій; прирівнювати інформаційну війну до кібервійни, тобто боротьби із використання технічних та технологічних засобів [1, с.27].

Ще перші люди активно використовували власні інформаційно-комунікаційні технології, за допомогою яких організовували процес взаємодії під час полювання, риболовлі чи захисту. Ці комунікації мали форму вигуків, жестикуляції та міміки. У подальшому такі вигуки трансформувались у прототип сучасного мовлення [2, с.11]. Для першої людини таке мовлення відіграло значну роль, оскільки: - допомагало у передачі вмінь та знань; - спрощувало координацію та керівництво колективними діями під час риболовлі та полювання; - підтримувало у пізнанні навколишнього середовища тощо.

Наступним кроком у розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційної діяльності стала поява первісного мистецтва у вигляді графічних зображень із конкретним поданням інформації. Образотворче мистецтво представлене у вигляді розписів у печерах та наскальних малюнків. У подальшому, такі малюнки трансформувались та набули вигляду образів та символів, де кожний символ ніс в собі ту ж інформацію, що й малюнок з якого він трансформувався [2, с.11]. Це уможливило передачу великого обсягу інформації у маленькому зображенні, розширило потенції маніпуляції інформацією та використання її як засобу впливу на думку оточуючих.

Загалом у первісні часи інформаційні війни мали сакральну форму та реалізовувалися із використанням засобів магії та сил природи. Такі війни

супроводжувалися ритуалами, залякуваннями та дезінформацією, що є прототипом сучасних інформаційних атак [3, с.12].

Поява перших міст зумовила оформлення правил та систем врегулювання розподілу праці, прав та обов'язків мешканців. Такі універсальні системи управління державним устроєм мали в своїй основі інформаційно-комунікаційні технології. У різних містах існували власні системи писемності, однак принцип їх функціонування залишався однаковим для всіх. Подальший історичний розвиток писемності призвів до формування абеткової системи, яку створили фінікійці. За допомогою таких систем писемності інформаційно-комунікаційний процес набував чіткості, інформація передавалася у просторі та часі в осмисленому та структурованому вигляді, відповідаючи запитам суспільства та меті їх реалізації.

Поступово з розвитком науки та техніки з'являються нові та більш універсальні інформаційні носії даних. Так, наприклад, у Давньому Єгипті був винайдений папірус, у Месопотамії досить широко застосовувались глиняні таблички, окремо також існувала писемність на камені, що вплинуло і на розвиток інформаційної діяльності [4, с.13].

Інформаційна війна у тогочасних державах реалізовувалася цілеспрямовано у військових, економічних та політичних процесах. Населення усвідомлено і підсвідомо застосовувало інформаційно-комунікаційні системи. Під час інформаційних атак використовувалися методи залякування, дезінформація та психологічний тиск. У політичних процесах досить часто застосовувались методи маніпуляції думкою населення.

Наступним кроком у розвитку інформаційної війни стала поява реклами. На початкових етапах вона мала форму систем аудіо та письмових оголошень за допомогою глашатаїв. Хоча такі повідомлення мали мирний характер, однак вони відігравали роль інформаційної зброї. Так, наприклад у Помпеї були помічені записки, що містили в собі явну дискредитацію та компромат на відомих діячів (антиреклама, чорний піар) [4, с.13].

У давні часи інформаційні технології активно використовували у своїй діяльності античні політики. Зокрема, оратор Демосфен під час боротьби із царем Філіпом вдавався до інформаційного впливу на співрозмовника. Також їх застосовували такі політики як Солон, Перикл та Фемістокл у ході публічних виступів та дискусійних діалогах.

У часи ранньої Античності виробниками та поширювачами інформації були релігійні храми та світські заклади освіти. В епоху Середньовіччя церква посилила свої методи та шляхи впливу. Однак за часів протистояння Реформації її роль значно змінилась. У 1622 році було сформовано «Конгрегацію пропаганди віри», яка першою в світі проводила інформаційно-психологічні операції з метою боротьби із католицькою церквою за свідомість громадян та їх духовні цінності.

Візантійська імперія зробила помітний внесок у розвиток інформаційної війни. Підтвердженням цьому є значна кількість історичних фактів, де імператори використовували психологічні маніпуляції та отримували перемогу у війнах проти Київської Русі та кочових племен. У подальшому такі

маніпуляції запозичували князі Русі та широко використовували їх під час військових конфліктів. Серед них були Володимир Мономах, княгиня Ольга, князь Святослав та Ярослав Мудрий [4, с.13].

У розвиток інформаційно-комунікаційних технологій зробили свій вклад гуманісти. Вони досить часто застосовували словесність як філологію та риторику. Так, наприклад, П'єтро Паола акцентував увагу слухачів на необхідності безперервного розвитку соціальних комунікацій для розширення знань. В умовах ринкових капіталістичних відносин інформаційна війна стала допоміжною технологією та лише супроводжувала збройні конфлікти. У ході історичного розвитку США був сформований базис інформаційно-комунікаційних технологій. Широко використовувались образна символіка та стереотипи. Так, у 1773 році, під час «Бостонського чаювання», декілька переодягнених у індіанців колоністів знищили вантаж чаю, який прибув із Англії. Окрім цього, відбувалась активна пропаганда для переведення на бік колоністів Франції та Росії. В умовах ХХ століття СРСР також активно використовувала інформаційно-комунікаційні технології для досягнення бажаного. Усередині країни активно провадили боротьбу проти політичних об'єднань, із застосуванням методів дискредитації та залякування [5, с.9].

Історичний досвід інформаційної діяльності у військовій сфері зумовив оформлення окремої системи знань про ведення та протидію інформаційній війні. Наприкінці ХХ століття суспільство розпочало поступовий перехід до цифрової епохи – інформаційного суспільства. Разом із цим виросла кількість інформаційних конфліктів, які перейшли в Інтернет площину. Значення інформації у житті суспільства зросло, а завдання, що поставали перед державою (захист цілісності кордонів і життя громадян) значно видозмінились. Однак, їх основа та головне значення із плином років не змінилось.

Список літератури

1. Шпига П.С. Основні технології та закономірності інформаційної війни. Проблеми міжнародних відносин 2014. Вип. 8. С. 326-339.
2. Рыбаков Б.А. Язычество древних славян: академический проект. Москва. 2013. 627 с.
3. Петрик В.М., Остроухов В.В, Штоквиш. А.А. Информационно-психологическая безопасность в эпоху глобализации. Киев: Белоцерковская книжная фабрика, 2008. 544 с.
4. Королько В.Г. Основы паблик рилейшнз. Киев: Ваклер. 2000. 528 с.
5. Зеленін В.В. По той бік правди: нейролінгвістичне програмування як зброя інформаційно-пропагандистської війни. Вінниця: Віндрук, 2014.